

EVOLUȚIA ȘI STRUCTURA CĂSĂTORIILOR ÎN LIVADA (JUDEȚUL SATU MARE) ÎNTRE ANII 1867 - 1906¹

Camelia DAVID

ABSTRACT: *Marriage has been, up to the modern age inclusive, the essential way of forming a family, the social legitimacy of a basic institution in the history of humanity. By marrying the family, the newly formed couple, together with its biological descendants, enters the cosmic cycle of life and death. The most important moments of a shorter or longer life of a person, such as birth, baptism, marriage, death, were recorded by priests of the place in the Parish Registers, so that the information on which we carried out this work came from this source. We analysed the village (today the town) Livada, located 23 km northeast of Satu Mare. The place was (and is) a multi-ethnic (Romanian, Hungarian, Ruthenian) and multi-religious (Roman Catholic, Greek-Catholic and Protestant). Marriage was made according to the opinion of the members of rural communities and not only for three reasons: First of all, to have a cohort to help and party, to comfort and relieve pain, more precisely to have someone to share the joys and sorrows of life.*

Secondly, to have legitimate descendants to keep their name, to have someone who inherited the parental wealth so that it does not pass into foreign hands and have worries about old age, and after death there is someone who mourns them to pray for the forgiveness of their sins. Thirdly, not to be reproached that they lived in vain in this world, as they leave no physical trace of their passage.

The tradition and customs of the rural world, though imposing certain rigor, allowed some freedom in choosing a partner. In choosing a partner, feelings were often on the last place, focusing on the material side of the family they were coping with and last but not least on tradition. Parents wanted their offspring to conclude a "good party" after marriage, not to worry about tomorrow, but at the same time they demanded understanding among partners, divorces not being looked at with good eyes (in Livada there was no divorce in the range studied by us).

The first attempts of marriage were most often made by parents, sometimes promising children since they were minors, and the promise had to be kept, so the friendship between the two families was strengthened by an imprint. Leaving aside the material aspect of marriage, the young man also followed the partner's age, because traditionally, the woman was not supposed to be older than the man. However, in the village of Livada we will find enough examples of couples in which the woman was older. The influence of the parents is not excluded, especially if the future husband was in good condition after the marriage, and they

---

¹ Prezentul articol reprezintă o parte din lucrarea metodică-științifică pentru obținerea gradului didactic I, cu titlul: *Evoluții demografice în satul Livada în a doua jumătate a secolului XIX și începutul secolului XX.*

also benefited from some help.

Another issue that was of concern to the young people was that the partner was from the same village in order to respect the tradition. In Livada, in the period studied, from this point of view, tradition is not fully respected, because many young people find partners in neighbouring villages. Also in the desire of respecting the tradition, trying to find a partner of the same religion / confession, avoiding the possibility of achieving mixed marriages, and from this point of view, Greek Catholic and Roman Catholic youth do not respect tradition, only the protestants remain almost entirely anchored in tradition.

Another issue involving marriage is the civil status of the partners, and it is preferable that they have not been married. This is due to the implications that their partners would have to bear, being forced to take care of children resulting from the first marriage, to which will be added common children, which is hard to bear for a family of peasants with a modest material state. By following all these aspects and interpreting them correctly, we can draw the image of the world from the end of the nineteenth and early twentieth century with its experiences, dramas, customs. For the rural world is one of the few ways to take the individual out of anonymity.

KEYWORDS: *marriage, rural world, nineteenth century, tradition, confession, ethnicity*

Familia, izvorul dător de noi forțe, se dezvoltă și evoluează în funcție de transformările care au loc în societate². Una din coordonatele de bază ale familiei este căsătoria, deoarece întemeierea și evoluția unei familii este rezultatul căsătoriei (dacă este legală) sau a concubinajului³. Căsătoria a reprezentat până în epoca modernă inclusiv, modalitatea esențială de formare a unei familii, de legitimare socială a unei instituții de bază din istoria umanității. Prin căsătorie familia, cuplul nou format, alături de urmașii săi biologici, intră în ciclul cosmic al vieții și al morții⁴.

Unirea vieților a doi tineri prin căsătorie reprezintă un act fundamental, sacru, divin și irepetabil, căsătoria fiind o taină la fel ca și nașterea și moartea. Prin căsătorie familia trebuie să-și îndeplinească rolul economic, social și cultural⁵.

Cele mai importante momente, din viața mai scurtă sau mai lungă a unei persoane, precum nașterea, botezul, căsătoria, decesul, erau consemnate de către preoții locului în Registrele parohiale, astfel încât informațiile pe baza cărora am realizat acest studiu provin din această sursă.

Pentru a subordona și mai mult societatea, statul austro-ungar va elabora Legea XXXI-II din 9 decembrie 1894, prin care registrele parohiale aflate sub monopolul bisericii vor înceta a mai avea caracter de acte publice⁶. Pe baza legii din anul 1894 s-au creat oficiile de stare civilă ale statului, subordonate Ministerului de Interne, creându-se registre noi, mai simple și mai

² Ioan Bolovan, *Transilvania între revoluția de la 1848 și Unirea din 1918. Contribuții demografice*, Ed. Centrul de Studii Transilvane, Cluj-Napoca, 2000, p. 169.

³ Sorina Paula Bolovan, Ioan Bolovan, *Aspecte privind căsătoria în satul românesc din nord-vestul Transilvaniei la mijlocul secolului al XIX-lea*, în „Acta Musei Porolissensis”, XII, Zalău, 1988, p. 845.

⁴ Idem, *Căsătorii mixte în Transilvania la sfârșitul epocii moderne. Considerații demografice*, în Corneliu Pădurean, Ioan Bolovan (coord.), „Căsătoriile mixte în Transilvania. Secolul al XIX-lea și începutul secolului XX”, Ed. Universității „Aurel Vlaicu”, Arad, 2005, p. 88.

⁵ *Ibidem*.

⁶ *Ibidem*.

riguros completate⁷, astfel încât se poate realiza o cercetare mult mai amplă folosindu-se aceste registre ale statului, eventual comparându-le cu cele ținute de biserică.

Fiecare cetățean potrivit noii legi era obligat să se înregistreze în actele de stare civilă ale statului, iar împlinirea ritualului religios rămânea la latitudinea fiecărei persoane⁸, în funcție de conservatorismul sau modernitatea de care dădea dovadă.

Pentru a putea analiza familia rezultată în urma căsătoriei, trebuie să ne oprim asupra unor aspecte cum ar fi: motivația căsătoriei și scopul ei, criteriul de alegere a partenerilor și perioada de încheiere a acesteia.

Motivația căsătoriei

Căsătoria era realizată după părerea membrilor comunităților rurale și nu numai, din trei motive: în primul rând, de a avea un consort spre ajutorare și petrecere, spre mângâiere și alinarea durerilor, mai exact pentru a avea cu cine să împărtășești bucuriile și necazurile din timpul vieții⁹.

În al doilea rând, pentru a avea urmași legitimi care să le păstreze numele, să aibă cine moșteni averea părintească pentru ca aceasta să nu treacă în mâini străine și să aibă cine-i griji la bătrânețe, iar după moarte să aibă cine-i jeli și să se roage pentru iertarea păcatelor lor¹⁰.

În al treilea rând, ca să nu li se reproșeze că au trăit degeaba în lumea asta¹¹ în condițiile în care nu lasă nici o urmă fizică a trecerii lor.

Putem afirma cu certitudine că, în mediul rural¹², de care se ocupă studiul de față, căsătoria era motivată în primul rând de obicei și tradiție, fiind normal ca tinerii care ajung la o anumită vârstă să-și întemeieze propriile familii, scutindu-și astfel părinții de grija hrănirii mai multor guri. O dată căsătoriți, tinerii părăseau casa părintească, dar conform tradiției, părinții opreau lângă ei pe copilul cel mai mic, fie că era băiat sau fată. Acesta împreună cu familia sa trebuia să le fie sprijin la bătrânețe, să-i înmormânteze și să le plătească pomana.

În perioada analizată interesele materiale primau în ceea ce privește încheierea unei căsătorii. De cele mai multe ori interveneau și părinții, care doreau o „partidă bună” pentru copii lor, pentru a le putea oferi siguranța zilei de mâine. Nu trebuie neglijat nici rolul comunității, al rudelor, care nu de puține ori făceau presiuni asupra tinerilor. În acest sens căsătoria echivala cu încheierea unui contract între cele două părți, legat de interesele comunității în care locuiau. Amestecul rudelor și al comunității în general în problema căsătoriei putea avea repercusiuni negative în relația dintre cei doi, ajungându-se la eșuarea căsătoriei și impunerea unei soluții nedorite și anume divorțul. Ca urmare căsătoria reprezenta o tranzacție între familiile celor doi tineri, cât și între parteneri, care în acest mod intrau într-o asociație¹³ și din acel moment toate activitățile zilnice puteau fi mai ușor de realizat. Motivarea căsătoriei prin tradiție îi face pe tineri să se căsătorească contrar dorințelor și idealurilor proprii, evitând în acest mod și reproșurile, care ar fi putut veni din partea părinților și a comunității.

⁷ *Ibidem.*

⁸ *Ibidem.*

⁹ Simion Florea Marian, *Nunta la români*, Ed. Saeculum I. O., București, 2000, p. 7.

¹⁰ *Ibidem.*

¹¹ *Ibidem.*

¹² Amintim că comuna (în prezent orașul) Livada, este situată în nord-estul județului Satu Mare, la 23 de km de municipiul Satu Mare, la bifurcația drumului național: Satu Mare - Baia Mare și Satu Mare - Negrești Oaș. Teritoriul comunei se suprapune peste Câmpia Someșului, fiind străbătut de râul Tur și pârâurile Racta și Eger. Se învecinează la nord-vest cu comuna Turulung, la vest cu comunele Botiz și Odoreu, în sud cu comuna Medieșu Aurit iar în est cu comunele Orașu Nou, Călinești și Gherța Mică. Suprafața administrativă este de 166 km² având în componență următoarele sate: Livada Mică, Dumbrava și Adrian. Cel mai îndepărtat sat de centrul comunei este satul Dumbrava, aflat la o distanță de 7 km.

¹³ Sorina Paula Bolovan, Ioan Bolovan, *Aspecte privind căsătoria în satul românesc din nord-vestul Transilvaniei la mijlocul secolului al XIX-lea*, în „Acta Musei Porolissensis”, XII, Zalău, 1988, p. 846.

Căsătorindu-se, partenerii sunt perfect conștienți de motivele care i-au determinat să facă acest pas și anume: dragoste reciprocă, necesități sociale, interese materiale, spălarea rușinii în urma căderii în păcat a tinerilor. Punând în balanță toate aceste motive, ea va înclina în favoarea celor de ordin material, problema dragostei fiind lăsată pe ultimul plan, după părerea bătrânilor, ea putea veni și mai târziu, după oficierea căsătoriei.

Unele căsătorii au fost realizate în pripă, mai ales în urma aventurilor amoroase ale tinerilor. Astfel la insistențele părinților, a rudelor, a preotului, pentru spălarea rușinii fetei, tinerii erau nevoiți să se căsătorească, fiind astfel acceptați de către comunitate.

Nu puține au fost cazurile în care se invocă ca scop principal al căsătoriei sau recăsătoriei starea grea a părinților unui partener, sau imposibilitatea creșterii corespunzătoare a copiilor rămași orfani de un părinte (în special mamă). Este cazul lui Lapka Andras, căruia îi moare soția la nașterea celui de-al doilea copil. Rămas singur cu doi copii, la o lună de la moartea soției se va recăsători cu o tânără de 16 ani, Tonya Maria, cu care va mai avea în decursul căsătoriei 4 copii.

În societatea tradiționalistă din lumea rurală, în care celibatarii nu erau văzuți cu ochi buni (mai ales fetele), tinerii erau nevoiți să se supună, reușind astfel să se integreze în viața satului.

Alegerea partenerului

Tradiția și obiceiurile lumii rurale, deși impuneau anumite rigori, permiteau o anumită libertate în ceea ce privește alegerea partenerului. În alegerea partenerului sentimentele se clasașau de cele mai multe ori pe ultimul loc, accentul punându-se pe partea materială a familiei cu care se încuscreau și nu în ultimul rând pe tradiție. Părinții doreau ca odraslele lor să încheie o „partidă bună” în urma căsătoriei, pentru a nu avea grija zilei de mâine, dar în același timp cereau și înțelegere între parteneri, divorțurile nefiind privite cu ochi buni (în Livada nu a existat nici un divorț în intervalul studiat).

Primele tatonări în privința viitoarei căsătorii le făceau de cele mai multe ori părinții, uneori promițându-și copii de când erau minori, iar promisiunea trebuia ținută, astfel prietenia dintre cele două familii se întărea printr-o încuscrere. Lăsând la o parte aspectul material al căsătoriei, tânărul urmărea și vârsta partenerii, deoarece conform tradiției, femeia nu trebuia să fie mai bătrână decât bărbatul. Cu toate acestea, în satul Livada vom găsi suficiente exemple de cupluri în care femeia era mai în vârstă. Influența părinților nu este exclusă, mai ales dacă viitorul soț stătea bine din punct de vedere material, în urma realizării căsătoriei, beneficiind și ei de un anumit ajutor.

O altă problemă care-i preocupa pe tineri era ca partenera să fie din același sat, astfel încât să respecte tradiția. În Livada, în intervalul studiat, din acest punct de vedere nu se respectă în totalitate tradiția, deoarece numeroși tineri își găsesc parteneri în satele învecinate.

Tot în dorința de a respecta tradiția, se încerca găsirea unui partener de aceeași religie/confesiune, evitându-se cât se putea realizarea căsătoriilor mixte. Și din acest punct de vedere tinerii greco-catolici și romano-catolici nu respectă tradiția, doar cei reformați rămân aproape în totalitate ancorați în tradiție.

O altă problemă pe care o implica căsătoria este statutul civil al partenerilor, fiind preferabil ca aceștia să nu mai fi fost căsătoriți. Aceasta datorită implicațiilor pe care ar fi fost nevoiți să le suporte partenerii, fiind nevoiți să îngrijească și copiii rezultați în urma primei căsătorii, la care se vor adăuga și copiii comuni, lucru greu de suportat pentru o familie de țărani cu o stare materială modestă.

Urmărind toate aceste aspecte și interpretându-le corect, putem creiona imaginea lumii de la sfârșitul secolului XIX și începutul secolului XX, cu trăirile, dramele, obiceiurile sale.

Pentru lumea rurală e una din puținele modalități de a scoate individul din anonimat¹⁴.

Tabelul nr. 1: **Repartiția anuală a căsătoriilor**

Anul	Număr Căsătorii			Total
	Parohia Greco Catolică	Parohia Romano Catolică	Parohia Reformată	
1867	8	7	4	19
1868	11	8	3	22
1899	11	9	4	24
1870	10	11	2	23
1871	6	10	2	18
1872	10	6	3	19
1873	8	8	3	19
1874	6	10	6	22
1875	4	7	2	13
1876	7	12	4	23
1877	7	6	1	14
1878	8	6	0	14
1879	4	7	9	20
1880	13	12	3	28
1881	16	6	2	24
1882	9	8	2	19
1883	5	-	6	11
1884	13	-	3	16
1885	9	7	3	19
1886	10	14	2	26
1887	8	7	1	16
1888	4	10	7	21
1889	6	6	2	14
1890	5	6	1	12
1891	6	9	2	17
1892	8	2	7	17
1893	11	19	5	35
1894	16	10	6	32
1895	12	6	4	22
1896	9	6	8	23
1897	7	6	5	18
1898	7	8	2	17
1899	3	12	4	19
1900	?	5	9	14
1901	?	4	2	6
1902	?	7	0	7
1903	?	8	3	11
1904	?	8	7	15
1905	?	8	2	10
1906	?	9	5	14
Total	277	310	146	733

Sursa: Arhivele Naționale-Biroul Județean Satu Mare (în continuare) A.N.- B.J. SM, *Colecția Registre parohiale de stare civilă*, dos.: 864, 870,876, 877.

¹⁴ Luminița Dumănescu, *Transilvania copiilor. Dimensiunea demografică a copilăriei la românii ardeleni (1857-1910)*, Ed. Argonaut, Cluj-Napoca, 2006, p. 102.

Structura căsătoriilor

3.1. Evoluția căsătoriilor

Analizând tabelul nr. 1 privind repartitia anuală a căsătoriilor în cele trei parohii din satul Livada, remarcăm că între anii 1867 - 1906 s-au înregistrat 733 de căsătorii, rezutând o medie de 18,32 căsătorii anual.

Având în vedere faptul că pentru parohia greco-catolică ne lipsesc datele începând cu anul 1900, în analiza comparativă a căsătoriilor ne vom opri la anul 1899. Astfel, între anii 1867 - 1899 în parohia greco-catolică s-au înregistrat 277 căsătorii, reprezentând 42,22 % din total, în parohia romano-catolică 261 căsătorii, reprezentând 39,78 %, iar în parohia reformată 118 căsătorii reprezentând 17,98 % dintr-un total de 656 de căsătorii.

Spre deosebire de evoluția anuală a nașterilor, unde în parohia romano-catolică se nasc cei mai mulți copii, chiar dacă această comunitate nu este cea mai numeroasă, în cazul căsătoriilor, este evident faptul că greco-catolicii erau mai numeroși, având în vedere că au încheiat cele mai numeroase căsătorii până în anul 1899.

Variația numărului de căsătorii după cum arată și tabelul nr. 1 va fi influențată de cadrul socio-economic și politico-militar. Numărul maxim de căsătorii în Transilvania și în toată monarhia austro-ungară a fost în strânsă legătură cu producțiile agricole ridicate și cu prețurile scăzute ale cerealelor¹⁵.

Criza financiară care începe să-și arate „colții” începând cu anul 1871, criza mondială de supraproducție izbucnită în anul 1873, anii cu recolte slabe care au urmat, epidemiile, printre care cea de holeră, au influențat¹⁶ mișcarea demografică a populației din satul Livada și nu numai. Această comunitate deși afectată de probleme și-a continuat viața fără să se descurajeze, întemeind familii ce erau în măsură să ofere siguranță și încredere în viitor. Familia țărănească era marcată în primul rând de funcția sa economică, astfel încât întemeierea unei familii însemna forțe noi în munca pământului și în redistribuirea responsabilităților¹⁷, într-un moment în care părinții îmbătrâniți și depășiți de problemele vieții nu mai puteau face față singuri.

Evoluția numerică a căsătoriilor variază de la un an la altul, de la un deceniu la altul și de la o parohie la alta. Cele mai puține căsătorii s-au înregistrat în anul 1883, doar 11 (5 în parohia greco-catolică și 6 în parohia reformată). Aceeași scădere am observat-o și în cazul nașterilor din același an. Număr scăzut de căsătorii se înregistrează în tot deceniul opt, respectiv în anii 1875 cu 13 căsătorii, 1877, 1878 cu câte 14 căsătorii și 1890 cu 12 căsătorii. Aceeași situație se înregistrează în întreaga Transilvanie¹⁸.

Motivele acestei scăderi pot fi diverse, pornind de la situația politică a Austro-Ungariei, continuând cu situația economică a familiilor și terminând cu diversele epidemii care afectau numeroase familii, refacerea acestora trebuind să fie precedată de o perioadă de doliu. Putem remarca faptul că epidemia de holeră din anul 1872 nu a afectat satul din punct de vedere al numărului de căsătorii încheiate, acestea situându-se în valorile medii anuale.

Cele mai numeroase căsătorii s-au înregistrat în anul 1893, respectiv 35, iar în parohia romano-catolică s-a atins numărul maxim de 19 căsătorii. Alți ani în care numeroase cupluri au dorit să-și oficializeze relația au fost 1894 cu 32 căsătorii, 1880 cu 28 căsătorii și 1886 cu 26 căsătorii.

Analizând în paralel repartitia anuală a căsătoriilor în cele trei parohii observăm o medie anuală de 8,39 căsătorii încheiate în parohia greco-catolică, 7,75 în parohia romano-ca-

¹⁵ Ioan Bolovan, *op. cit.*, p. 170.

¹⁶ Luminița Dumănescu, *op. cit.*, p. 107.

¹⁷ Sorina Paula Bolovan, *Familia în satul românesc din Transilvania. A doua jumătate a secolului al XIX-lea și începutul decolului XX*, Ed. Centrul de Studii Transilvane, Cluj-Napoca, 1999, p. 104.

¹⁸ Luminița Dumănescu, *op. cit.*, p. 101.

tolică și 3,65 în parohia reformată. În același timp remarcăm că în parohiile reformată și romano-catolică, au existat câte doi ani, în care nu s-a înregistrat nici o căsătorie. Cele mai numeroase căsătorii s-au înregistrat în parohia greco-catolică în anul 1894, respectiv 16 căsătorii, în anul 1893 s-au înregistrat 19 căsătorii în parohia romano-catolică, iar în cea reformată în anii 1879 și 1900 când s-au încheiat 9 căsătorii.

La începutul secolului XX remarcăm o scădere a numărului de căsătorii cu mult sub medie, chiar dacă nu avem date despre căsătoriile din parohia greco-catolică. Motivele acestei scăderi a nupțialității pot fi: reducerea nivelului de trai¹⁹ care a provocat migrații (fie în satele învecinate, fie în orașele Satu Mare sau Baia Mare, sau eschivarea înregistrării căsătoriilor la Biserica²⁰) deoarece după anul 1894 căsătoria religioasă rămânea la latitudinea cuplurilor. Echilibrul constant în încheierea căsătoriilor între anii 1867-1900 reflectă influența și rolul comunității în întemeierea unei familii, o comunitate ce supraveghează cu atenție alianțele matrimoniale, și care și-a stabilit norme stricte de coabitare²¹.

3.2. Sezonalitatea căsătoriilor

Tabelul nr. 2: Repartiția lunară a căsătoriilor

Luna	Parohia greco-catolică	Procentaj %	Parohia romano-catolică	Procentaj %	Parohia reformată	Procentaj %	Total	Procentaj %
Ianuarie	39	14,07	48	15,48	13	8,90	100	13,64
Februarie	80	28,88	55	17,74	31	21,23	166	22,64
Martie	-		4	1,29	17	11,64	21	2,86
Aprilie	8	2,88	14	4,51	22	15,06	44	6,
Mai	52	18,77	71	25,63	28	19,17	151	20,6
Iunie	29	10,46	30	9,67	13	8,90	72	9,82
Iulie	11	3,97	10	3,22	3	2,05	24	3,27
August	10	3,61	11	3,54	2	1,36	23	3,13
Septembrie	14	5,04	18	5,80	8	5,47	40	5,45
Octombrie	16	5,77	15	4,83	2	1,36	33	4,50
Noiembrie	18	6,49	33	10,64	4	2,73	55	7,50
Decembrie	-		1	0,32	3	2,05	4	0,54
TOTAL	277	100%	310	100%	146	100%	733	100%

Sursa: A.N.- B.J. SM, *Colecția Registre parohiale de stare civilă*, dos.: 864, 870, 876, 877.

Sezonalitatea căsătoriilor după cum ne arată și tabelul nr. 2 va fi influențată de două coordonate și anume restricțiile impuse de către Biserică (Posturile religioase) și ciclul muncilor agricole. Datorită muncilor agricole, căsătoriile erau mai frecvente toamna și iarna, deoarece întreruperea temporară a muncii câmpului în plin sezon agricol nu era pe placul țăranului, întrucât acesta trebuia să profite din plin de fiecare zi favorabilă din punct de vedere climatic²².

În perioada respectivă, căsătoria însemna și o tranzacție materială între familii, adică presupunea evaluarea averii partenerilor. Ca urmare înainte de realizarea căsătoriei se făcea evaluarea averii prin numeroase întâlniri și prime promisiuni. Ori timp pentru astfel de discuții nu era decât iarna, deoarece acestea implicau și prezența altor săteni ca martori, când se făcea învoiala și logodna²³. De membrii comunității era nevoie și la ospățul care se realiza după oficierea căsătoriei religioase. Observăm că în luna februarie s-au înregistrat cele mai numeroase căsătorii și anume 166, reprezentând 22,64 % dintr-un total de 733 de căsătorii încheiate în satul

¹⁹ Sorina Paula Bolovan, *op. cit.*, p. 107.

²⁰ *Ibidem*.

²¹ *Ibidem*, p. 108.

²² *Ibidem*, p. 109.

²³ *Ibidem*.

Livada în perioada analizată. Alte luni în care s-au înregistrat numeroase căsătorii au fost mai cu 151 căsătorii, reprezentând 20,06 % și ianuarie cu 100 de căsătorii care reprezintă 13,64 % din totalul căsătoriilor.

Ca o concluzie putem afirma că în timpul iernii, imediat după Sărbătorile de iarnă și până la Postul Paștelui, este perioada în care sunt înregistrate cele mai numeroase căsătorii, cu o revenire în luna mai după ieșirea din Postul Paștelui și terminarea aratului și semănatului. Cele mai puține căsătorii sunt înregistrate în luna decembrie cu 4 căsătorii, respectiv în lunile martie cu 21 iulie cu 23 și august cu 24 căsătorii.

În lunile de vară numărul de căsătorii este redus datorită intensității muncilor agricole, care nu puteau fi întrerupte de pregătirile și ospățul nunții. O parte din căsătoriile din lunile de vară erau cauzate de aventurile amoroase ale tinerilor, astfel încât părinții din dorința de a salva onoarea familiei, consimțeau la căsătoria tinerilor, care probabil în alte condiții nu s-ar fi încheiat²⁴. Existența relațiilor sexuale înainte de căsătorie reflecta o anumită optică în alegerea partenerilor, existența unor sentimente de simpatie, dacă nu de iubire.

Se remarcă faptul că în parohia greco-catolică care era mai conservatoare, în lunile de post, martie și decembrie, nu s-a încheiat nici o căsătorie. Raportând numărul de căsătorii la cele 12 luni ale anului, vom obține următoarea statistică: în parohia greco-catolică sunt înregistrate 23 căsătorii lunar, în cea romano-catolică 25,83 de căsătorii iar în cea reformată 12,16 căsătorii lunar. În parohiile greco-catolică și cea reformată, luna februarie este cea mai prolifică din punct de vedere al numărului de căsătorii încheiate și anume 80, respectiv 31 de căsătorii. Pentru parohia romano-catolică cea mai reprezentativă lună este luna mai, când sunt înregistrate 71 de căsătorii. Motivele acestei distribuții inegale a căsătoriilor ne sunt bine cunoscute și țin cont de educația religioasă a familiilor și de muncile câmpului, având în vedere faptul că aproape toată comunitatea avea ca principală activitate agricultura.

Luna martie și de multe ori și luna aprilie nu sunt propice pentru încheierea căsătoriilor deoarece se suprapun peste Postul Paștelui. Diferențe în cele trei parohii apar și în ceea ce privește distribuția lor în cele două luni, astfel încât în luna martie în parohia greco-catolică nu se înregistrează nici o căsătorie, iar în luna aprilie doar 8 (fiind luna cu cele mai puține căsătorii încheiate) în schimb în parohiile romano-catolică și reformată numărul este ridicat.

Diferența dintre luna martie și aprilie la cele trei parohii este dată de diferența dintre data Paștelui, respectiv a postului la greco-catolici pe de o parte și la romano-catolici și reformați pe de altă parte, știut fiind faptul că în anumiți ani apare o diferență de o lună între celebrarea Paștelui greco-catolic și a celui romano-catolic și reformat. Ca urmare Postul Paștelui se poate prelungi la greco-catolici și în luna aprilie având ca rezultat un număr redus de căsătorii.

În ceea ce privește luna decembrie, se poate remarca fără dificultate că în toate cele trei parohii se respectă Postul Crăciunului, șezătorile din timpul iernii dând posibilitatea tinerilor să se cunoască, iar părinților să organizeze viitoarea nuntă (să pună la punct ultimele detalii, inclusiv zestrea). Iarna era o perioadă bună pentru nuntit deoarece și hrana se putea păstra mai ușor, sătenii nu erau presați de munca câmpului, iar după plictiseala lăsată de post și nopțile lungi de iarnă, un astfel de eveniment scotea satul din amorțeală.

În același timp, lunile septembrie, octombrie și noiembrie erau favorabile deoarece erau imediat după culesul recoltei când bucatele erau numeroase (dacă a fost un an bun) și se putea organiza ospățul de nuntă, iar lunile mai și iunie se suprapun peste o perioadă mai lejeră din punct de vedere agricol (s-a terminat aratul și semănatul, iar secerișul mai are de așteptat).

Putem concluziona afirmând că în alegerea datei nunții (dacă nu era grăbită de o sarcină) se ținea cont în special de ciclul muncilor agricole, alegându-se în special lunile târzii de toamnă sau de iarnă. Postul religios avea influența sa, mai puțin însă în cazul comunității refor-

²⁴ *Ibidem.*

mate, unde s-au înregistrat numeroase căsătorii în timpul postului. Acestea au fost determinate de înțelegerea de care au dat dovadă preoții reformati față de problemele comunității, adaptând sistemul religios la nevoile și interesele oamenilor²⁵.

3.3. Starea civilă a partenerilor

Tabelul nr. 3: Structura căsătoriilor după starea civilă

Starea civilă	Parohia greco catolică	Procentaj %	Parohia romano catolică	Procentaj %	Parohia reformată	Procentaj %	Total	Procentaj %
Necăsătorit - necăsătorită	196	70,75	219	70,64	114	78,08	529	72,16
Văduv - necăsătorită	20	7,22	34	10,96	14	9,58	68	9,27
Văduv – văduvă	47	16,96	45	14,51	14	9,58	106	14,46
Necăsătorit - văduvă	14	5,05	12	3,87	4	2,73	30	4,09
TOTAL	277	100%	310	100%	146	100%	733	100%

Sursa: A.N.- B.J. SM, *Colecția Registre parohiale de stare civilă*, dos.: 864, 870, 876, 877

O problemă importantă este și analiza căsătoriilor în funcție de starea civilă a partenerilor. Din tabelul nr. 3 putem observa ponderea ridicată a femeilor aflate la prima căsătorie și anume 529, reprezentând 72,16 % din totalul căsătoriilor, acestea întemeindu-și de la bază familia, nefiind obligate să grijească de copiii rezultați dintr-o altă căsătorie.

Pe locul doi în totalul căsătoriilor se situează văduvii care se recăsătoresc. Cel mai tânăr cuplu de văduvi este format din Marton Mihaly de 26 de ani și Murin Ana de 19 ani, căsătoriți în anul 1869, iar cel mai bătrân cuplu este format din Bakos Samuel de 63 de ani și Szikely Zsuzsana de 49 de ani, care se căsătoresc în anul 1867. Recăsătoria era acceptată în condițiile decesului unui partener, ca urmare moartea a devenit un factor determinant al căsătoriei²⁶. Este ridicat numărul bărbaților văduvi care se recăsătoresc cu fete tinere, fără obligații, care puteau prelua problemele casei, inclusiv creșterea copiilor rămași orfani de mamă.

Comunitatea rurală accepta ideea recăsătoriei la bărbați, deoarece aceștia nu putea ține locul femeilor în activitățile cotidiene: bucătărie, spălat și îngrijirea copiilor și în același timp era necesar să nu neglijeze munca câmpului²⁷. Putem exemplifica această situație prin cazul lui Lapka Andras, care rămâne la 27 de ani văduv cu doi copii mici (sub 2 ani) și se recăsătorește după o lună de văduvie cu Tonya Maria de 16 ani, care va deveni mama celor doi copii ai soțului și împreună vor mai avea patru copii. Cel mai tânăr văduv este Kurpe Iozsef de 24 de ani, care în anul 1881 se recăsătorește cu văduva Angi Lidia de 36 de ani.

Văduvele se recăsătoresc mai greu, comunitățile rurale le acceptau mai greu, mai ales în condițiile unei vârste înaintate. Femeile rămase văduve nu mai sperau să se recăsătorească cu un june, deoarece bărbații care nu au mai fost căsătoriți nu prea doreau o soție cu copii. În acest caz, văduvele se orientau spre văduvi indiferent de vârsta lor, cum a fost cazul prezentat anterior. Au existat și excepții în care bărbați necăsătoriți au acceptat văduve în condițiile în care acestea erau tinere și aveau o stare materială bună. Este cazul lui Angi Andras de 23 de ani, necăsătorit, care se va căsători în anul 1874 cu cea mai tânără văduvă și anume Kurpe Iuliana de 20 de ani.

Nevoia de a avea alături un partener cu care să împartă grijile, bucuriile și necazurile vieții, îi determina pe membrii comunității să facă compromisuri în ceea ce privește starea civilă a partenerului de căsătorie.

²⁵ Apud, Sorina Paula Bolovan, *op. cit.*, p. 111.

²⁶ Apud Sorina Paula Bolovan, *op. cit.*, p. 113.

²⁷ Sorina Paula Bolovan, *op. cit.*, p. 114.

3.4. Structura pe vârste a partenerilor

Căsătoriile pot fi analizate și în funcție de vârsta partenerilor în momentul încheierii căsătoriei. Conform tradiției femeia trebuia să fie mai tânără decât bărbatul. Abateri de la această regulă au existat în toată Transilvania, chiar dacă au fost puține, dar în momentul în care jocul intereselor materiale era puternic, se ajungea la încheierea unor mariaje în care femeia era mai în vârstă sau partenerii erau disproporționați ca vârstă²⁸ (cu diferențe mari). Așa este cazul lui Vida Gyorgy de 58 de ani, văduv, care se căsătorește în anul 1887 cu văduva Hrehacs Ana de 33 de ani.

În perioada analizată în satul Livada s-a respectat tradiția, întâlnindu-se doar 40 de cazuri în care soția este mai bătrână decât soțul și 14 cazuri în care partenerii au aceeași vârstă. Diferențele de vârstă dintre parteneri sunt cuprinse între un an și 25 de ani, dar în majoritatea cazurilor partenerii au vârste apropiate.

Vârsta medie la căsătorie a bărbaților era apropiată în cele trei parohii fiind de 27, 24 ani la reformați, 28,7 ani la romano-catolici și 28,93 ani la greco-catolici, bărbații căsătorindu-se între 18 și 65 de ani. Cele mai numeroase căsătorii le-au realizat bărbații de 24 de ani, 120 de cazuri, urmați de bărbații de 25 de ani, 107 cazuri. Oricum vârsta propice pentru căsătorie în toate cele trei parohii, la bărbați era cuprinsă între 22 - 26 de ani la fel ca în toată Transilvania²⁹.

Încheierea căsătoriilor la bărbați între aceste limite de vârstă, era cauzată de legea militară austriacă promulgată în anul 1858, prin care li se interzicea tinerilor sub 22 de ani să se căsătorească înainte de a fi participat de trei ori la tragerea la sorți pentru serviciul militar (sub aceeași interdicție erau și tinerii care efectuau serviciul militar de opt ani)³⁰. Pe măsură ce înaintăm în vârstă, numărul căsătoriilor se reduce, cele mai puține fiind după vârsta de 50 de ani.

În ceea ce privește vârsta la căsătorie a fetelor, aceasta era mai coborâtă decât a bărbaților, ele căsătorindu-se între 14 și 65 de ani. Media vârstei este apropiată în cele trei parohii și anume 21,5 ani la reformați, 21,94 ani la romano-catolici și 23,86 ani la greco-catolici. Observăm că atât la femei cât și la bărbați în parohia reformată media vârstei este cea mai coborâtă, iar în parohia greco-catolică media vârstei la căsătorie este cea mai ridicată. Vârsta propice pentru căsătorie a fetelor era cuprinsă între 18 - 22 ani. Cele mai numeroase căsătorii le-au realizat fetele de 20 de ani respectiv 120, urmate de fetele de 18 ani cu 110 căsătorii încheiate și cele de 19 ani cu 95 căsătorii încheiate.

Nu trebuie să uităm nici vârsta la căsătorie a văduvilor care varia de la o parohie la alta. În cazul văduvelor, vârsta recăsătoriei era cuprinsă între 20 și 57 ani în parohia reformată, între 18 și 59 de ani în parohia romano-catolică și între 19 și 60 de ani în parohia greco-catolică. În schimb văduvii se recăsătoreau între 24 și 63 de ani la reformați, 23 și 63 de ani la romano-catolici și între 25 și 65 de ani la greco-catolici. Observăm că și în cazul recăsătoriei greco-catolicii au vârstele cele mai înaintate atât la bărbați cât și la femei.

Frica de singurătate și de gura satului determină membrii comunității să se căsătorească, indiferent de vârsta sau statutul social pe care-l aveau, pentru fiecare june sau văduv se găsea câte o jumătate cu care să-și împartă restul zilelor.

3.5. Căsătorii mixte

Tabelul nr. 4: **Structura populației din Livada după etnie în anul 1880**³¹

Total populație	Români	Maghiari	Germani	Slovaci	Ruteni	Croați	Alte etnii
2240	2	1692	13	22	6	147	268

²⁸ *Ibidem*, p. 112.

²⁹ *Ibidem*, p. 113.

³⁰ *Ibidem*.

³¹ Traian Rotariu (coord.), Maria Semeniuc, Cornelia Mureșan, *Recensământul din 1880 Transilvania*, Ed. Staff, 1997, pp. 282-283.

Tabelul nr. 5: **Structura populației după etnie în anul 1900**³²

Total populație	Români	Maghiari	Germani	Slovaci	Ruteni
2145	70	1731	1	288	55

Căsătoria mixtă reprezintă alianța dintre membri altor religii/confesiuni și de cele mai multe ori de altă etnie³³. Având în vedere multitudinea de naționalități care coabitau în satul Livada în perioada analizată și anume români, maghiari, germani, slovaci, croați și ruteni este de la sine înțeles că au existat numeroase căsătorii mixte.

Tabelul nr. 6: **Evoluția căsătoriilor mixte**

Perioada	Total Căsătorii	Căsătorii Mixte	Pondere Căsătorii Mixte
1867 - 1879	250	87	34,8 %
1880 - 1899	406	120	29,55 %
1900 - 1906	77	25	32,46 %
TOTAL	733	232	31,65 %

Sursa A.N.- B.J. SM, *Colecția Registre parohiale de stare civilă*, dos.: 864, 870, 876, 877

În perioada analizată s-au realizat 232 căsătorii mixte reprezentând 31,65 % din totalul căsătoriilor. Cei mai conservatori în menținerea purității cuplului și din punct de vedere religios au fost reformații, în rândul cărora, din cele 146 de căsătorii, doar două au fost mixte și în acest caz fetele au „corupt” băieții romano-catolici să li se alăture.

Femeile romano-catolice au convins 113 de bărbați greco-catolici să li se alăture și 3 bărbați reformați, în schimb bărbații romano-catolici au convins doar 2 femei greco-catolice și 2 femei reformate, în total în parohia romano-catolică încheindu-se 120 căsătorii mixte.

În ceea ce privește parohia greco-catolică, aici s-au încheiat 110 căsătorii mixte, femeile greco-catolice „corupând” 102 bărbați romano-catolici și 8 reformați. Conform tradiției căsătoria religioasă trebuia oficiată în fața preotului miresei și de aceea căsătoriile mixte sunt înregistrate în parohia femeii.

Tabelul nr. 7: **Structura confesională a căsătoriilor**

	Total căsătorii	Total căsătorii mixte	Gc + rc	Rc + gc	Rc + ref	Ref + gc	Ref + rc
Cazuri înregistrate	733	232	113	104	4	8	3
% din totalul căsătoriilor	100		15,41	14,18	0,54	1,09	0,40
% din totalul căsătoriilor mixte		100	48,41	44,82	1,72	3,44	1,29

Sursa: A.N.- B.J. SM, *Colecția Registre parohiale de stare civilă*, dos.: 864, 870, 876, 877

Numărul ridicat de căsătorii mixte arată toleranța religioasă a preoților și a membrilor comunității, care puneau mai presus de religie/confesiune interesele cuplurilor, care doreau să se căsătorească și din punct de vedere religios; în aceste condiții orgoliile religioase dispar. Cele mai numeroase căsătorii mixte se realizează în decada cuprinsă între anii 1880-1899, între romano-catolici și greco-catolici reprezentând 44,82 % din totalul căsătoriilor mixte.

Comunitățile rurale respectau tradiția și în ceea ce privește domiciliul partenerului sau partenerii, astfel încât fiecare membru al comunității încerca să-și găsească jumătatea în interiorul satului, printre indivizi de aceeași condiție socială. Aducerea unui partener din altă comunitate reducea șansele unui membru al comunității respective să-și întemeieze o familie³⁴.

³² Traian Rotariu (coord.), Maria Semeniuc, Mezei Elemer, *Recensământul din 1900 Transilvania*, Ed. Staff, 1999, pp. 486-489.

³³ Sorina Paula Bolovan, Ioan Bolovan, *Căsătorii mixte în Transilvania la sfârșitul epocii moderne. Considerații demografice*, în Corneliu Pădurean, Ioan Bolovan (coord.), „Căsătoriile mixte în Transilvania. Secolul al XIX-lea și începutul secolului XX”, Ed. Universității Aurel Vlaicu, Arad, 2005, p. 90.

³⁴ Toader Nicoară, *Transilvania la începuturile timpurilor moderne (1680-1800). Societate rurală și mentalități*

3.6. Căsătoriile protogame și exogame

Tabelul nr. 8: Domiciliul soților la căsătorie - Parohia greco-catolică

Soțul		Soția	
Localitatea	Cazuri consemnate	Localitatea	Cazuri consemnate
Livada	166	Livada	166
Livada	45	Livada Nouă	45
Livada	2	Adrian	2
Livada	3	Alte sate	3
Livada Nouă	25	Livada	25
Medieș	4	Livada	4
Agrîș	1	Livada	1
Adrian	6	Livada	6
Iojib	15	Livada	15
Alte sate	10	Livada	10
Total din Livada	216	Total din Livada	227
Total din alte sate	61	Total din alte sate	50
Număr de căsătorii	277	Număr de căsătorii	277

Sursa: A.N.- B.J. SM, *Colecția Registre parohiale de stare civilă*, dos.: 864, 870, , 876, 877

Tabelul nr. 9: Domiciliul soților la căsătorie - Parohia romano - catolică

Soțul		Soția	
Localitatea	Cazuri consemnate	Localitatea	Cazuri consemnate
Livada	210	Livada	210
Agrîș	3	Livada	3
Iojib	10	Livada	10
Adrian	11	Livada	11
Livada Nouă	45	Livada	45
Alte localități	25	Livada	25
Străini	6	Străini	6
Total din Livada	210	Total din Livada	304
Total din alte sate	100	Total din alte sate	6
Număr de căsătorii	310	Număr de căsătorii	310

Sursa: A.N.- B.J. SM, *Colecția Registre parohiale de stare civilă*, dos.: 864, 870, 876, 877

Tabelul nr. 10: Domiciliul soților la căsătorie - Parohia reformată

Soțul		Soția	
Localitatea	Cazuri consemnate	Localitatea	Cazuri consemnate
Livada	81	Livada	81
Livada	1	Apa	1
Livada	1	Adrian	1
Livada	1	Agrîș	1
Livada	1	Iojib	1
Livada Nouă	2	Livada	2
Adrian	7	Livada	7
Apa	2	Livada	2
Iojib	8	Livada	8
Remetea	9	Livada	9
Livada	2	Alte sate	2
Alte sate	26	Livada	26
Străini	5	Străini	5
Total din Livada	85	Total din Livada	135
Total din alte sate	61	Total din alte sate	11
Număr de căsătorii	146	Număr de căsătorii	146

Sursa: A.N.- B.J. SM, *Colecția Registre parohiale de stare civilă*, dos.: 864,870, 876, 877

Căsătoriile protogame sunt realizate între membri aceleiași comunități, indiferent de religia acestora. Cele mai numeroase căsătorii protogame au fost realizate în parohia ro-

mano-catolică și anume 210 reprezentând 28,64 % din totalul căsătoriilor încheiate între anii 1867 - 1906. În lumea rurală transilvăneană observăm că aproximativ două treimi dintre căsătorii se realizau între membrii aceleiași comunități și o treime își aducea partenerul/partenera din comunitățile învecinat, situate pe o rază de 15 - 20 km³⁵. În satul Livada cele mai numeroase căsătorii din perioada analizată, după cum se poate observa și în tabelele 8, 9 și 10 sunt cele protogame, acestea fiind în număr de 457, reprezentând 62,34 % din totalul căsătoriilor.

Exogamia reprezintă căsătoria cu persoane din alte localități³⁶. Aceste căsătorii au contribuit la evitarea căsătoriilor consangvine (între membri comunității care erau înrudiți, deci le era interzisă căsătoria) permițând alegerea partenerului printr-o selecție atentă³⁷. Motivul acestor căsătorii exogame este mobilitatea ridicată a bărbaților³⁸ care realizează munci sezoniere în alte localități, unde se vor putea căsători în fața preotului miresei, chiar dacă nu vor locui în satul respectiv (conform tradiției mireasa nu poate părăsi satul necununată). În Livada întâlnim 222 bărbați proveniți din alte sate și 67 femei, cele mai multe provenind din parohii greco-catolice. Am identificat și 11 străini care s-au căsătorit în Livada, deoarece s-au stabilit aici în urma găsirii unui loc de muncă sigur. Exogamia se întindea în satele învecinate cum ar fi Agriș, Iojib, Adrian, Livada Nouă, Apa, Remetea, dar mirii puteau proveni și din localități mai îndepărtate, întâlnindu-se un număr de 61 de cazuri la bărbați și 5 cazuri la femei în acest sens. Se remarcă mobilitatea foarte redusă a femeilor. Datorită naturii muncii pe care o realizează ele nu ies din granițele satului, sau chiar dacă o fac se limitează la zonele învecinate.

Putem afirma în încheierea studiului nostru că, membrii comunității satului Livada luau în serios problema căsătoriei, analizând-o și pregătind-o până în cele mai mici detalii. Aceasta se dovedește a fi în primul rând o necesitate economică, și nu una socială sau psihologică, pentru marea majoritate a populației care trăiește în comunitățile rurale tradiționale³⁹.

Camelia David

Școala Gimnazială „Avram Iancu” Satu Mare

Satu Mare, RO

e-mail: camisantal@yahoo.com

³⁵ Toader Nicoară, *op. cit.*, p. 155.

³⁶ Sorina Paula Bolovan, *Familia în satul românesc din Transilvania. A doua jumătate a secolului al XIX-lea și începutul decolului XX*, Ed. Centrul de Studii Transilvane, Cluj-Napoca, 1999, p. 115.

³⁷ *Ibidem*.

³⁸ Mircea Brie, *Familie și societate în nord - vestul Transilvaniei (a doua jumătate a secolului XIX - începutul secolului XX)*, Teză de doctorat, Oradea, 2007, p. 76.

³⁹ Toader Nicoară, *op. cit.*, p. 148.